

БҮЛЭГ I

БОДИТ СЕКТОР

- 1.1 НИЙЛҮҮЛЭЛТ
- 1.2 ЭРЭЛТ
- 1.3 ХӨДӨЛМӨР БА АЖ АХУЙН НЭГЖ
- 1.4 ЭДИЙН ЗАСГИЙН МӨЧЛӨГ

ТОЙМ

Эдийн засаг эхний хагас жилд 5.6 хувиар өссөн нь 2025 оны 6 дугаар сард шинэчлэгдсэн төсөөллийн орчимд байна. Хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэл эдийн засгийн өсөлтийг голлон дэмжсэн хэвээр байгаа бол уул уурхай, барилга, боловсруулах салбаруудын үйл ажиллагааны идэвхжил нэмэгдэн өсөлтийг дэмжиж байна. Харин тээвэр болон худалдааны салбарт агшилттай байна. Эрэлт талаас хөрөнгө оруулалт, өрхийн хэрэглээ эдийн засгийн өсөлтийг дэмжсэн бол барааны экспорт буурсан нь өсөлтийг саарууллаа. Ажиллах хүчний оролцооны түвшин 61.9 хувьд хүрч, өрхийн бодит орлого 8 хувиар өссөн нь өрхийн хэрэглээг дэмжлээ. Эдийн засгийн потенциал өсөлтийн эрчим нэмэгдэж, 5-6 хувьд хүрсэн ба нийт үйлдвэрлэлийн түвшин потенциал үйлдвэрлэлийн орчимд байна.

НИЙТ НИЙЛҮҮЛЭЛТ

1. Эдийн засгийн өсөлт 5.6 хувьд хүрлээ. ДНБ 2025 оны эхний хагас жилд нэрлэсэн дүнгээр 40 их наяд төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 8.8 хувиар, бодит дүнгээр 15.3 их наяд төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 5.6 хувиар тус тус өслөө. Эдийн засгийн өсөлт өмнөх оны мөн үеийн орчимд байж, төсөөлөлтэй нийцтэй байна. Хөдөө аж ахуйн салбарын сэргэлт эдийн засгийн өсөлтийг дэмжсэн бол уул уурхайн салбарын өсөлт удааширч, тээвэр, худалдааны салбарууд агшиж, өсөлтийг сааруулав.

2. Уул уурхайн өсөлт 1.1 хувь болж удааширлаа. Уул уурхайн салбарын үйл ажиллагааны идэвхжил 2025 оны 2 дугаар улиралд өмнөх улирлаас сайжирсан ч өмнөх оны мөн үеэс доогуур хэвээр байна. Нүүрс олборлолт 2025 оны эхний хагас жилд 43.7 сая тонн болж, өмнөх оны мөн үеэс 11.0 хувиар буурав. Мөн газрын тос олборлолт 6 улирал дараалан буурч, 1.9 сая тонн болсон бол алтны олборлолт 10 улирал дараалан буурч, 4.5 тонн болсноор уул уурхайн өсөлт саарав. Харин төмрийн хүдрийн үйлдвэрлэл 2025 оны 2 дугаар улирлаас сэргэж, 3.4 сая тоннд хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 17 хувиар өслөө. Оюу толгойн гүний уурхайн олборлолт 2025 оны эхний хагас жилд өмнөх оны мөн үеэс 32 хувиар өссөн нь тус салбарын өсөлтийг дэмжсэн байна.

3. Уул уурхайн бус салбар 6.3 хувиар өсөж, нийт эдийн засгийн өсөлтийг 5.5 нэгж хувийг бүрдүүлэв. Хөдөө аж ахуйн салбарын өсөлт хадгалагдаж, барилга, боловсруулах, эрчим хүчний салбарын өсөлт эрчимжлээ. Тээвэр, худалдааны салбар агшилттай байгаа бол бусад үйлчилгээний салбарууд өсөлттэй байна.

4. Хөдөө аж ахуйн салбарын 90 орчим хувийг бүрдүүлдэг мал аж ахуйн салбарын сэргэлт хадгалагдаж, нийт эдийн засгийн өсөлтийг голлон дэмжлээ. Хаваржилт тогтуун байж, мал төллөлт хэвийн үргэлжилсний үр дүнд бойжсон төлийн тоо толгой 20.8 саяд хүрч (төл бойжилт 98.5 хувь) өмнөх оны мөн үеэс 5.4 сая толгой малаар нэмэгдэв. Мөн том малын зүй бус хорогдол 189 мянга болж, өмнөх оны мөн үеэс 7.9 сая толгой малаар буурсны голлох нөлөөгөөр хөдөө аж ахуйн салбар 36 хувиар өсөж, эдийн засгийн өсөлтийн 3.6 нэгж хувийг бүрдүүллээ. Харин газар тариалангийн салбарын хувьд оны эхний хагаст тариалангийн гол бүс нутгаар олон жилийн дунджаас бага хур тунадас унаснаар 2025 оны 6 дугаар сарын байдлаар нийт тариалсан талбай өмнөх оны мөн үеэс 38 мянган га талбайгаар буурав.

5. Улаанбаатар хотын бүтээн байгуулалтын голлох нөлөөгөөр барилгын салбарын өсөлт эрчимжлээ. Барилгын салбар 2025 оны эхний хагас жилд орон сууц, эмнэлэг, сургууль, цэцэрлэгийн барилга, байгууламж болон Багахангай-Хөшгийн хөндий чиглэлийн төмөр замын бүтээн байгуулалтын ажлын голлох нөлөөгөөр 25 хувиар өсөж, нийт өсөлтийг 0.4 нэгж хувиар дэмжлээ. Тухайлбал, барилга угсралт, их засварын ажил өмнөх оны мөн үеэс нэрлэсэн дүнгээр 1.2 их наяд төгрөгөөр буюу 32 хувиар өссөний 11.1 нэгж хувийг орон сууцны барилга, 6.2 нэгж хувийг эмнэлэг, сургууль, соёлын барилга, 4.8 нэгж хувийг төмөр замын бүтээн байгуулалтын ажил бүрдүүлж байна. Байршлаар авч үзвэл Улаанбаатар хотын барилга угсралт, их засварын ажил, Дархан-Уул, Орхон аймгийн орон сууцны барилгын бүтээн байгуулалт өсөлтөд голлох нөлөө үзүүлж байна. Харин өнгөрсөн онд Өмнөговь, Дорноговь аймгуудад баригдсан төмөр замын бүтээн байгуулалтын ажлын

БОДИТ СЕКТОР

өндөр суурийн нөлөө болон Баянхонгор аймаг дахь орон сууцны бүтээн байгуулалт, Булган аймгийн Орхон - Хишиг-Өндөр – Гурванбулаг чиглэлийн босоо автозамын бүтээн байгуулалтын удаашрал өсөлтийг хязгаарлав.

6. Тэсэрч дэлбэрэх химийн бодис, төмөрлөг бус эрдэс бодисоор хийсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл¹ боловсруулах салбарын өсөлтийг голлон дэмжсэн хэвээр байна. Барилга угсралт, их засварын ажлын өсөлтийг даган тэлж буй төмөрлөг бус эрдэс бодисоор хийсэн үйлдвэрлэл болон зэсийн баяжмал зэрэг металлын хүдэр олборлох үйл ажиллагааны идэвхийг дагасан тэсэрч, дэлбэрэх химийн бодисын үйлдвэрлэлийн өсөлтийн голлох нөлөөгөөр боловсруулах салбар 2025 оны эхний хагас жилд өмнөх оноос 5.8 хувиар өсөж, эдийн засгийн өсөлтийг 0.4 нэгж хувиар дэмжлээ. Түүнчлэн амтат ус, ундааны үйлдвэрлэл боловсруулах салбарын өсөлтөд эерэг нөлөө үзүүлээ. Харин сүү, сүүн бүтээгдэхүүн, нэхмэл эдлэл, металл, кокс болон

газрын түүхий тосны боловсруулсан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл хумигдаж, боловсруулах салбарын өсөлтийг хязгаарлах нөлөө үзүүлээ.

7. Эрчим хүчний салбарын өсөлт тогтвортой хадгалагдаж байна. Цахилгаан, хий, уур, агааржуулалтын салбар 2025 оны эхний хагас жилд 8.4 хувиар тэлж, эдийн засгийн өсөлтийг 0.3 хувиар дэмжлээ. Үүнд шинээр ашиглалтад орсон Тосон, Бөөрөлжүүт зэрэг ДЦС-уудын үйлдвэрлэлийн өсөлт голлон нөлөөлөв. Тухайлбал, цахилгаан эрчим хүч үйлдвэрлэл 4.8 тэрбум кВт цагт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 9 хувиар, дулааны эрчим хүч үйлдвэрлэл 9.5 сая.Гкалд хүрч, 7.7 хувиар нэмэгдэн эрчим хүчний салбарын үйлдвэрлэлийн өсөлт тогтвортой хадгалагдлаа.

8. Үйлчилгээний салбарын өсөлт 2025 оны эхний хагас жилд 1.5 хувьд хүрч өсөлтийн эрчим саарлаа. Нийт ачаа эргэлтийн 65 орчим хувь, тээврийн салбарын орлогын 50 орчим хувийг

¹Төмөрлөг бус эрдэс бодисоор хийсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлд цемент, шохой, бетон, цемент болон гипсээр хийсэн бусад материал, чулуу засах, чулуун тавилга, галд тэсвэртэй бүтээгдэхүүн, барилын шавран материал зэрэг үйлдвэрлэл орно.

² Тавантолгой ордоос Гашуунсухайт боомтоор экспортлох нүүрс тээврийн зай дунджаар ~248.5 км орчим

³ Нарийн сухайт ордоос Шивээхүрэн боомтоор экспортлох нүүрс тээврийн зай ~51км орчим

⁴Эх сурвалж: Худалдан авалтын менежерийн индекс- PMI, 2025 оны 1 дүгээр улирал. Монголбанк.

бүрдүүлдэг авто замын тээврийн орлого 2.5 их наяд төгрөг болж, өмнөх оны мөн үеэс 22 хувиар буурсны голлох нөлөөгөөр тээврийн салбар 12.5 хувиар агшиж, үйлчилгээний салбарын өсөлтийг сааруулав. Авто тээврийн орлого буурахад экспортын нүүрс тээвэрлэдэг зай буурсан нь нөлөөлөв. Тухайлбал, Тавантолгой ордоос олборлон Гашуунсүх² боомтоор гаргах экспортын нүүрс тээврийн хэмжээ өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 2.9 сая тонноор буурч, Нарийн сухайт ордоос олборлон Шивээхүрэн³ боомтоос гаргах хэмжээ 1.3 сая тонноор нэмэгдсэн байна. Мөн төмөр замын тээврийн орлого 785.5 тэрбум төгрөг болж, өмнөх оны мөн үеэс 0.04 хувиар буурсан нь тээврийн салбарын өсөлтийг хязгаарлав.

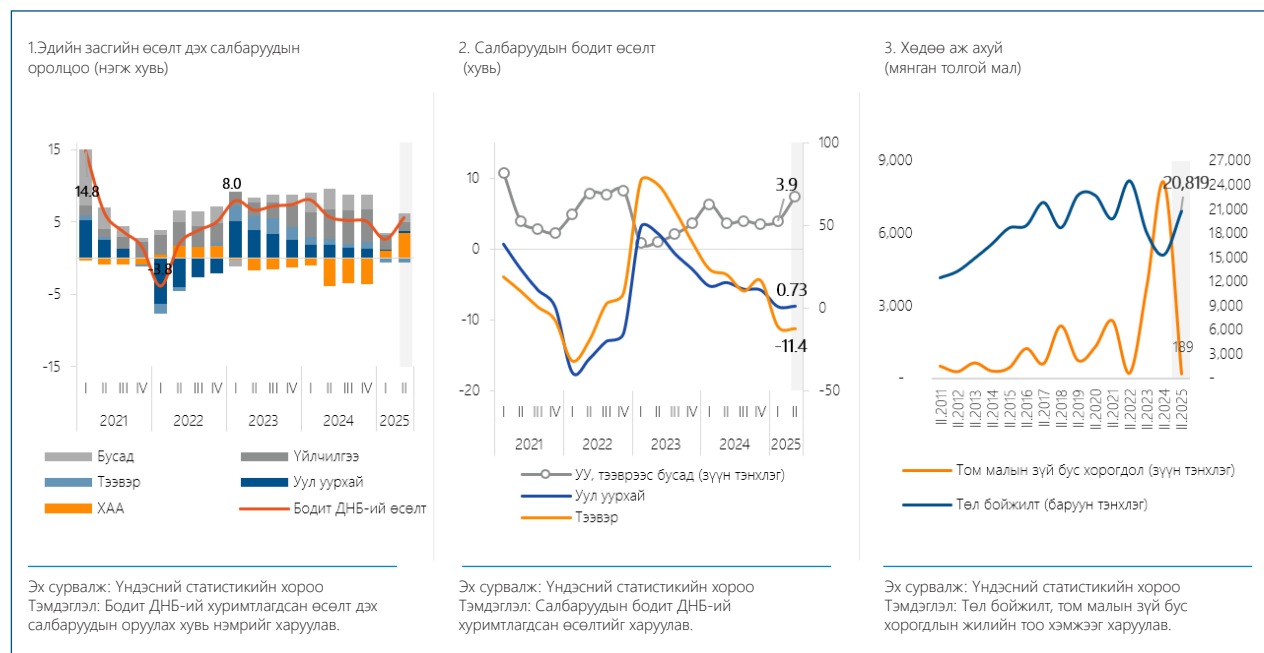
Бөөний болон жижиглэн худалдааны салбар 2025 оны эхний хагас жилд 5.7 хувиар агшиж, нийт эдийн засгийн өсөлтийг 0.7 нэгж хувиар саарууллаа. Худалдааны салбарын нэрлэсэн борлуулалтын орлого 0.6 хувиар буурахад нийт салбарын 77 хувийг бүрдүүлж буй хүнсний бус бүтээгдэхүүний худалдааны агшилт голлон нөлөөлжээ. Тэр дундаа шатахууны

жижиглэн худалдаа 6.4 хувиар, хатуу, шингэн, хийн түлшний бөөний худалдаа 13.9 хувиар буурсан нь салбарын агшилтад нөлөөлсөн байна. Дотоодын худалдаа эрхлэгчдийн эдийн засгийн хүлээлтийг илэрхийлэх худалдан авалтын менежерийн индекс сүүлийн 4 улирал дараалан сөрөг төлөвт гарсан нь салбарын идэвх суларч байгааг илэрхийлж байна⁴.

Мэдээлэл, холбооны салбарын өсөлт 16.6 хувьд хадгалагдаж нийт өсөлтийг 0.6 нэгж хувиар дэмжив. Түүнчлэн үйлчилгээний бусад салбарын үйл ажиллагаа хэвийн байж, энэ оны эхний хагас жилд 4.5 хувиар өслөө.

9. Бүтээгдэхүүний цэвэр татвар 1 хувиар өсөж, эдийн засгийн өсөлтийг 0.2 нэгж хувиар тэтгэв. Дотоодын бараа, үйлчилгээний болон импортын барааны НӨАТ-ын орлого тус тус 5 хувь болон 8 хувиар нэмэгдсэн хэдий ч НӨАТ-ын буцаан олголт 2.1 дахин нэмэгдсэнээс нийт НӨАТ-ын орлого буурч, цэвэр татвар дахь өсөлтийг хязгаарлалаа.

Зураг 1.1 Бодит ДНБ-ий өсөлт, нийлүүлэлтийн талаас

ШИГТГЭЭ 1. ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ, БОЛОВСРУУЛАХ САЛБАРТ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ АРГА ХЭМЖЭЭНҮҮДИЙН ЗОРИЛТ

“ХҮНСНИЙ ХУВЬСГАЛ” ХӨДӨЛГӨӨН

Монгол Улсын Их Хурлын 2022 оны “Хүнсний хангамж, аюулгүй байдлыг хангах талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” 36 дугаар тогтоолын дагуу “Хүнсний хангамж, аюулгүй байдал” үндэсний хөдөлгөөнийг 2022-2026 онд хэрэгжүүлж байна. Энэхүү хөдөлгөөн нь хүнсний аюулгүй байдлыг хангах, хүнсний бүтээгдэхүүнээр дотоодын хэрэгцээгээ бүрэн хангаж, мал аж ахуй, газар тариалангаа эрчимжүүлэн хөгжүүлэх зорилготой. “Хүнсний хувьсгал” үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн салбарын эрх зүйн орчныг сайжруулах, газар тариалан, мал аж ахуй болон хүнсний боловсруулах үйлдвэрлэлийг дэмжих чиглэлд нийт 114 арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөжээ.

Тус хөдөлгөөний үр дүнд мах, махан бүтээгдэхүүн, сүү, сүүн бүтээгдэхүүн, хүнсний ногоо, гурил ба гурилан бүтээгдэхүүн, өндөг, цөцгийн тос, элсэн чихэр, цөцгийн тос, төрөл бүрийн будаа, жимс, жимсгэнэ зэрэг гол нэр төрлийн 19 хүнсний бүтээгдэхүүний дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангаж, цаашлаад хүнс экспортлох суурь нөхцөлийг бүрдүүлэх юм. Хүнсний хангамж, аюулгүй байдлыг хангах,

цаашид экспортын чиг баримжаатай хүнс, хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхэд 2022-2026 онд нийт 1.7 их наяд төгрөгийн санхүүжилт шаардлагатай бөгөөд санхүүжилтийн эх үүсвэрийг 2022-2026 оны улсын төсвөөс зээлийн хүүгийн татаас болон батлан даалт, гадаадын зээл, тусламжийн хөрөнгөөр бүрдүүлж байна. 2024 оны эцсийн байдлаар арилжааны банкаар дамжуулан 5-6 хувийн хүүтэй, 3-5 жилийн хугацаатай, нийт 1,261 тэрбум төгрөгийн хөнгөлөлттэй зээлийг 3,160 аж ахуйн нэгжид олгосон байна. Нийт олгосон зээлийн 65 хувийг хүнсний, 27 хувийг газар тариалан, 8 хувийг мал аж ахуйн салбар бүрдүүлж байна.

“Хүнсний хувьсгал” үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд олгосон зээлийн үр дүнд хүнсний салбарт 39 үйлдвэр шинээр ашиглалтад орсон ба газар тариалангийн салбарын зоорины хүчин чадал 2021 оны суурь түвшинтэй харьцуулахад 62.2 мянган тонноор нэмэгдэж, 292.2 мянган тонн болжээ. Тус хөдөлгөөний үр дүнд 19 гол нэрийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл нэмэгдэж, дотоодын хэрэгцээгээ бүрэн хангаснаар нийлүүлэлтийн гаралтай инфляцын дарамт буурч, иргэдийн бодит орлого нэмэгдэх нөхцөл бүрдэх ач холбогдолтой.

“ЦАГААН АЛТ” ХӨДӨЛГӨӨН

Монгол Улс жилд дунджаар 30-35 мянган тонн хонины ноос, 10 мянга орчим тонн ямааны ноолуур, 2 мянга орчим тонн тэмээний ноосны түүхий эдийн нөөцтэй байна. Бэлтгэсэн түүхий эдийн нөөцийн 70-75 орчим хувийг угаан экспортолж байна. Тухайлбал, ямааны ноолуурын боловсруулалтын түвшний хувьд 70 орчим хувийг угааж, 10 орчим хувийг самнаж, 20 орчим хувиар бэлэн бүтээгдэхүүн болгож байна. Харин хонины ноосны 75 орчим хувийг угааж, 25 хувиар бэлэн бүтээгдэхүүн, тэмээний ноосны 90 хувийг угааж, 10 хувиар бэлэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж байна.

Харин жилд дунджаар 18 сая ширхэг арьс, ширэн түүхий эд нөөц бэлтгэх нөөцтэй хэдий ч 30 хүрэхгүй хувийг нь боловсруулж, үлдсэн хувийг нь боловсруулж чадахгүй байна. Тухайлбал, дотоодын боловсруулах үйлдвэрүүдэд 2023 онд нийт 5.5 сая ширхэг нь боловсруулсны 3.3 сая ширхэгт хагас боловсруулалт, 2.3 сая ширхэгт гүн боловсруулалт хийсэн бол 12.5 сая ширхэг арьс ширийг боловсруулж чадаагүй байна.

Иймд уул уурхайн бус экспортын гол бүтээгдэхүүн ноос, ноолуурын нөөцийг дотооддоо бүрэн боловсруулж, нэмүү өртөг болон эцсийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх замаар боловсруулах салбарын өсөлтийг хадгалж, экспортын орлогыг дэмжих боломжтой. Энэ

хүрээнд нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор Монгол Улсын Их Хурлын 2024 оны “Малын гаралтай түүхий эдийг боловсруулах үйлдвэрлэлийг дэмжих зарим арга хэмжээний тухай” 63 дугаар тогтоолын дагуу “Цагаан алт” хөдөлгөөнийг эхлүүлсэн. Мөн Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт “Цагаан алт” хөдөлгөөний хүрээнд малын гаралтай түүхий эдийн инновац шингэсэн эцсийн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, экспортыг дэмжих бодлогыг төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлэхээр заасан.

“Цагаан алт” хөдөлгөөн нь салбарын хууль, эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх, түүхий эдийн чанар, бэлтгэлийн тогтолцоог дэмжих, үйлдвэрлэл, борлуулалт, экспортыг нэмэгдүүлэх, зах зээлийг тэлэх, салбарын хүний нөөцийг бэлтгэх, чадавхжуулах гэсэн үндсэн 4 чиглэлийн хүрээнд хэрэгжинэ.

Тус хөдөлгөөний хүрээнд 2028 он гэхэд ноолуурын бүрэн боловсруулалтын түвшнийг 20 хувиас 40 хувьд, ноосны боловсруулалтын түвшнийг 25 хувиас 55 хувьд, арьс ширний боловсруулалтын түвшнийг 30 хувиас 50 хувьд хүргэж нэмэгдүүлэх зорилтыг тавьсан. Эдгээр зорилт, арга хэмжээ нь боловсруулах салбарын өсөлтийг дэмжихэд чухал нөлөөтэй байна.

Хүснэгт 1.1 Цагаан алт хөдөлгөөний зорилт

Хүрэх үр дүн			Хэмжих нэгж	Суурь түвшин	Зорилт 2028
Ноолуурын бүрэн боловсруулалтын түвшинд нэмэгдүүлнэ			хувь	20	40
Ноосны боловсруулалт, ашиглалтын хувь хэмжээг нэмэгдүүлнэ			хувь	25	55
Арьс, ширний ашиглалт, гүн боловсруулалтын түвшнийг нэмэгдүүлнэ	Гүн боловсруулалтын түвшин		хувь	30	50
	Арьс, ширний ашиглалт	Гүн боловсруулсан	сая, ширхэг	2.3	4.0
		Хагас боловсруулсан		3.3	5.2
		Боловсруулаагүй		12.5	8.8

“АТАР-4 ТАРИАЛАНГИЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖЛИЙН АЯН”

Монгол Улсын тариалангийн талбайн 61.6 хувь нь хүчтэй элэгдсэн, 47.7 хувь нь маш бага үржил шимтэй байна. Газар тариалангийн салбарын хөрөнгө оруулалт алгуур нэмэгдэж, тариалсан талбайн хэмжээ өсөж байгаа ч таримал ургамлын үр сортын тогтолцоо алдагдсан, таримлын үрийн чанар, үр үйлдвэрлэл, хуваарилалтын тогтолцоо бүрдээгүй, нутагшсан сортын үрийн хүрэлцээ хангамж дутагдах зэрэг асуудлууд нь газар тариалангийн салбарын бүтээмж, үйлдвэрлэлд сөргөөр нөлөөлж байна. Иймд Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрт хүн амын өсөн нэмэгдэж байгаа хүнсний хэрэгцээг хангах зорилгоор “Атар-4” аяныг хэрэгжүүлэхээр тусгасан. Атар-4 тариалангийн тогтвортой хөгжлийн аяны зорилго нь тариалангийн дэвшилтэт технологийг нэвтрүүлж, хөрс, уур амьсгалын онцлогт тохирсон шинэ болон ашигт таримлыг нутагшуулах, тэжээлийн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх замаар газар тариалан, мал аж ахуйн төгс хослолыг бий болгож, төвийн бүсийг хөдөө аж ахуйн жишиг бүс болгон хөгжүүлэхэд чиглэж байна.

Энэ хүрээнд эргэлтийн талбайн ашиглалтыг сайжруулах, тариалангийн талбайн хөрсний элэгдэл эвдрэлийг хамгаалах,

хөрсний үржил шимийг сайжруулах, таримлын зохистой сэлгээ, тэг элдэншүүлгийн технологийг үе шаттай нэвтрүүлэх, ургамал хамгааллын цогц арга хэмжээг төлөвшүүлэх, үр үржүүлгийн аж ахуйг цогцолбор байдлаар хөгжүүлэх усалгааны дэвшилтэт техник, технологийг нэвтрүүлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ. Тус аяныг хэрэгжүүлснээр хөдөө аж ахуйн салбарын боломжит нөөцийг бүрэн ашиглах, өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэн өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх, хүн амыг баталгаат хүнсээр, үйлдвэрлэлийг түүхий эдээр тогтвортой хангахад чиглэсэн бодит үр дүнд хүрч эдийн засагт тодорхой өсөлт бий болно гэж хүлээж байна.

Атар-4 аяны хүрээнд газар тариалангийн талбайг 200 мянган га талбайгаар нэмэгдүүлэх, гурилыг дотоодоос 100 хувь хангах, үйлдвэрлэлийн аргаар бэлтгэсэн тэжээлийг 200 мянган тонноор нэмэгдүүлэх зэрэг зорилтуудыг дэвшүүлсэн. Мөн газар тариалангийн салбарын бүтээмжийг нэмэгдүүлэхэд мах, сүүний кластер байгуулах, агуулахын хүчин чадлыг 100 мянган тонноор нэмэгдүүлэх, өвлийн хүлэмж байгуулах зэрэг зорилт, арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхээр төлөвлөөд байна. Эдгээр зорилт, арга хэмжээ нь хөдөө аж ахуй болон боловсруулах салбарын үйлдвэрлэлийн өсөлт дунд хугацаанд тогтвортой хадгалагдахад гол нөлөө үзүүлнэ.

Хүснэгт 1.2 Атар-4 тариалангийн тогтвортой хөгжлийн аяны зорилт

Хүрэх үр дүн		Хэмжих нэгж	Суурь түвшин	Зорилт 2028
Газар тариалангийн талбайг 200 мян.га-аар нэмэгдүүлэх		мянган га	962.0	1,162.0
Малын тэжээл үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх. Үүнд:	Малын тэжээл тариалалтын талбайг 105 мян.га-аар	мянган га	94.9	200.0
	Малын тэжээл үйлдвэрлэл 353 мян.тонн-оор	мянган тонн	246.9	600.0
	Үйлдвэрийн аргаар бэлтгэсэн тэжээл 200 мян.тонн-оор	мянган тонн	278.0	390.0
Дотоодын гурилын хангамж		хувь	59.1	100.0
Мах, сүүний кластер байгуулах хүрээнд үүлдрийн үхрийг 200 мянгаар		кластерийн тоо	-	15.0
Агуулахын хүчин чадлыг 100 мян.тонн-оор нэмэгдүүлэх		мянган тонн	355.0	455.0
Шинээр болон сэргээн засах усалгаат тариалангийн талбайг 10 мян.га-аар нэмэгдүүлэх		мянган га	63.4	73.4
Ойн зурвас 20 сая мод тарина		км	3,557.0	10,000.0
Өвлийн хүлэмж байгуулна 50 га		га	39.1	89.0

Эх сурвалж: Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам

10. Эдийн засгийн гадаад, дотоод идэвхжил сул байв. Эцсийн ашиглалтын аргачлалаар тооцсон дотоодын нийт бүтээгдэхүүн 2025 оны эхний хагас жилд 5.8 хувиар өсөв. Цэвэр экспорт 2024 оны эхний хагас жилд эдийн засгийн өсөлтийг 22.0 нэгж хувиар бууруулж байсан бол 2025 оны эхний хагас жилд өсөлтийг 4.7 нэгж хувиар бууруулж, өсөлтөд оруулах сөрөг нөлөө саарав. Өмнөх онд эдийн засгийн өсөлтөд голлож байсан өрхийн хэрэглээ болон хөрөнгө оруулалт 2025 оны эхний хагас жилд эдийн засгийн өсөлтийн 7.8, 6.5 нэгж хувийг бүрдүүлсэн ч эерэг нөлөө нь өмнөх жилийнхээс буурсан байна.

Эрэлт талаас эдийн засгийн дотоод идэвхжил суларч, өрхийн хэрэглээ болон хөрөнгө оруулалт саарахын зэрэгцээ төрийн хэрэглээ хумигдсанаар бараа, үйлчилгээний импорт удааширлаа.

11. Өрхийн хэрэглээ хүлээлтээс өндрөөр буюу 9.9 хувиар өссөн ч оны сүүлийн хагаст хумигдах магадлалтай байна. Өрхийн хэрэглээ өмнөх оны эхний хагас жилд цалингийн өсөлтийн голлох нөлөөгөөр 16.4 хувийн өндөр өсөлт үзүүлж байсан. Энэхүү суурийн нөлөөгөөр энэ онд өрхийн хэрэглээний өсөлт саарах хүлээлттэй байв. Гэсэн хэдий ч энэ оны эхний хагас жилийн байдлаар өрхийн хэрэглээ өмнөх оны мөн үеэс 9.9 хувиар өсөв. Үүнд өрхийн бодит орлого өссөнөөс гадна нийт өрхийн 70.7 хувь нь дунджаар 20.3 сая төгрөгийн зээлтэй байгаа⁵ нь нөлөөлсөн байж болохоор байна.

Хэрэглээний өсөлтийг бүрэлдэхүүнээр авч үзвэл сүүлийн 3 жилийн дунджаар 1 орчим хувиар өсөж ирсэн хүнсний хэрэглээ энэ оны эхний хагас жилд 11.6 хувиар өсөв. Харин 2024 онд 22.1 хувийн өсөлттэй байсан хүнсний бус бараа, үйлчилгээний зардал энэ оны эхний хагас жилд 9.2 хувиар нэмэгдэн өсөлт нь удааширчээ. Тухайлбал, сүү, сүүн бүтээгдэхүүнийх

16.1 хувиар, согтууруулах ундааны бүлгийнх 45.1 хувиар өссөн нь үнийн дүнгээр өндөр өссөн үзүүлэлтүүд байна. Харин хамгийн өндөр дүнгээр буурсан хэрэглээг дурдвал, хувцас, гутлын зардал 19.4 хувиар, холбоо 17 хувиар, амралт, аяллын зардал 3.3 хувиар, зочид буудал, гадуур хооллохтой холбогдох зардал 0.9 хувиар буурсан байна. Энэ нь өрхүүд нэн шаардлагагүй хэрэглээгээ танаж, цаашид хэрэглээ хумигдаж болзошгүйг илтгэж байна.

12. Өрхийн бодит орлогын өсөлт 8.0 хувьд хүрчээ. Өмнөх оны эхний хагас жилийн байдлаар нэлээдгүй өндрөөр буюу 17.3 хувиар өсөж байсан өрхийн бодит орлого 2025 оны эхний улиралд 5.8 хувиар өссөн бол 2 дугаар улиралд 8.0 хувиар өслөө. Өрхийн бодит орлогын өсөлтөд цалингийн орлого 5.4 нэгж хувийг бүрдүүлж, голлох нөлөөг үзүүлсэн хэвээр байна. Төрийн албан хаагчдын цалинг үе шаттайгаар нэмэгдүүлэх, орон нутагт ажиллаж буй албан хаагчдын цалин, урамшууллыг нэмэгдүүлэх бодлогын үр дүнд төрийн байгууллагуудын дундаж цалин 2023 онд 30.9 хувиар, 2024 онд 33.3 хувиар тус тус өссөн бол уг өсөлтийг даган хувийн секторын дундаж цалин 2023 онд 22.5 хувь, 2024 онд 22.7 хувиар тус тус нэмэгдсэн байна. Өрхийн нэрлэсэн орлого улсын дунджаар 3.0 сая төгрөгт хүрч, өмнөх оны мөн үеэс 442 мянган төгрөгөөр, өмнөх улирлаас 134 мянган төгрөгөөр нэмэгдсэн байна. Инфляц тогтворжиж, хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин өмнөх оны мөн үеэс 0.5 нэгж хувиар, өмнөх улирлаас 0.4 нэгж хувиар тус тус сайжирсан нь орлогын өсөлтөд эерэг нөлөө үзүүлж байна.

13. Хөдөөгийн өрхийн орлого улсын дунджаас өндрөөр өссөн хэвээр байна. Монгол Улсад 2024 оны байдлаар бүртгэлтэй нийт 997 мянган өрх байгаагаас 475 мянган өрх нь Улаанбаатар хотод, 216 мянган өрх нь бусад хот сууринд, 306 мянган өрх нь

⁵ ӨНЭЭС-ны 2025 оны 2 дугаар улирлын танилцуулгын мэдээлэл

хөдөөд амьдарч байна. Сумын төвийн өрхийн дундаж нэрлэсэн орлого 2.6 сая төгрөг болж, бодитоор 11.8 хувиар, хөдөөгийн өрхийн нэрлэсэн орлого 2.4 сая төгрөг болж, бодитоор 10.0 хувиар өссөн байна. Энэ нь өрхийн бодит орлогын улсын дундаж өсөлт болох 8 хувь, мөн Улаанбаатарын өрхийн орлогын дундаж өсөлт болох 6.3 хувиас өндөр байна. Үүнд 2024 оны 4 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс эхлэн хөдөө суманд ажиллаж байгаа төрийн албан хаагчдын орон нутгийн нэмэгдлийг үндсэн цалингийн 40 хувиар тооцож нэмэгдүүлсэн нь голлон нөлөөлжээ. Тухайлбал цалингийн өсөлт сумын төвийн өрхийн орлогын өсөлтийн 10.2 нэгж хувийг, хөдөөгийн өрхийн орлогын өсөлтийн 5.4 нэгж хувийг бүрдүүлж байгаа бол хөдөө аж ахуй орлогын өсөлт хөдөөгийн өрхийн орлогын өсөлтийн 1.3 нэгж хувийг бүрдүүлсэн байна.

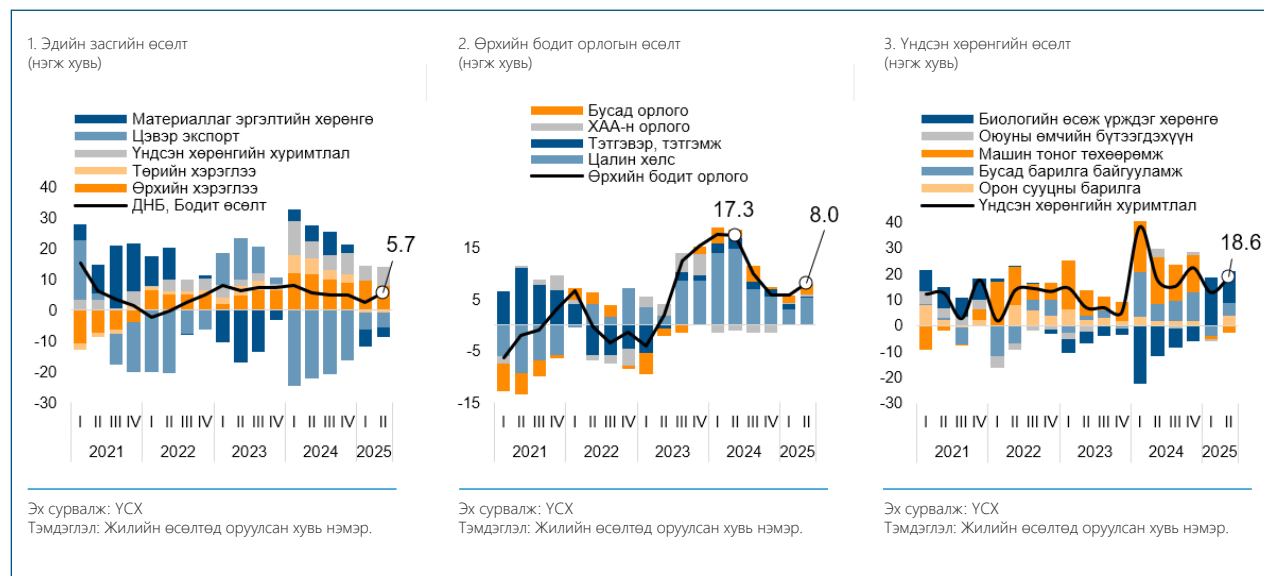
14. Хөрөнгийн хуримтлалын өсөлт саарч, 7.9 хувь боллоо. Хөрөнгийн хуримтлал нь тайлант хугацаанд эдийн засагт шинээр нэмэгдсэн болон хорогдож үгүй болсон үндсэн болон эргэлтийн хөрөнгийн өөрчлөлтийг харуулдаг. Энэ оны эхний хагас жилд үндсэн хөрөнгө 18.6 хувиар нэмэгдсэн бол эргэлтийн хөрөнгө 33.2 хувиар буурснаар нийт хөрөнгийн хуримтлалын өсөлт саарч, 7.9 хувь болов. Үндсэн хөрөнгийн өсөлтөд хөдөө аж ахуй, барилгын салбарын гүйцэтгэл сайн байсан нөлөөгөөр биологийн өсөж үрждэг хөрөнгө нэрлэсэн дүнгээр 1.1 их наяд төгрөгөөр, орон сууцны барилгын нөөц 20.5 хувиар, бусад барилга байгууламжийнх 19.7 хувиар

тус тус өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна. Харин уул уурхайн үйлдвэрлэл удааширсны нөлөөгөөр машин тоног төхөөрөмжийн нөөц өмнөх оны мөн үеэс 4.3 хувиар буурч, үндсэн хөрөнгийн хуримтлалын өсөлтийг хязгаарласан байна.

Өмнөх оны эхний хагас жилд нэрлэсэн дүнгээр 2 их наяд төгрөгтэй тэнцэж байсан бараа, материал, дусаагүй үйлдвэрлэлийн нөөц энэ оны эхний хагас жилд 1.5 их наяд төгрөг болж, бодитоор 33.2 хувиар буурчээ. Үүнд Оюу-толгойн зэсийн экспорт эрчимжсэнээр олборлосон зэсийн нөөц өмнөх оны мөн үеэс 0.4 их наяд төгрөгөөр буурсан нь голлон нөлөөлсөн байна.

15. Үйлчилгээний экспорт нэмэгдэж, барааны импорт буурснаар эдийн засгийн өсөлтөд үзүүлэх цэвэр экспортын сөрөг нөлөө саарав. Цэвэр экспорт нь бараа, үйлчилгээний экспортын орлого болон бараа, үйлчилгээний импортын зардлын зөрүүгээр илэрхийлэгддэг. Барааны экспортын биет хэмжээ 2025 оны эхний хагас жилд 10.5 хувиар буурсан бол үйлчилгээний экспорт 28.3 хувиар өссөнөөр нийт бараа, үйлчилгээний экспорт хувиар буурлаа. Мөн барааны импортын биет хэмжээ өмнөх оны мөн үеэс 0.6 хувиар буурснаар нийт бараа, үйлчилгээний импортын бодит өсөлт 1.5 хувь болж удааширлаа. Улмаар цэвэр экспортын эдийн засгийн өсөлтийг бууруулах сөрөг оролцоо -4.7 нэгж хувь болж буурсан байна.

Зураг 1.2. Бодит ДНБ-ий өсөлт (эрэлт талаас)

ХӨДӨЛМӨР БА АЖ АХУЙН НЭГЖ

16. Хөдөө аж ахуйн салбарын өсөлт нийт ажиллагчдын тооны өсөлтийг дэмжлээ. 2025 оны эхний хагаст ажиллагчдын тоо өмнөх оны мөн үеэс 43 мянгаар нэмэгдэж 1 сая 390 мянгад хүрлээ. Ажиллагчдын тооны өсөлтийг улирлын нөлөө⁶ арилган тооцвол өмнөх оны мөн үеэс 59 мянгаар нэмэгдсэн байна. Энэхүү өсөлтөд хөдөө аж ахуйн салбарын сэргэлтийн нөлөөгөөр салбарын ажиллагчдын тоо өмнөх оны мөн үеэс 45 мянгаар нэмэгдсэн нь голчлон нөлөөлсөн байна. Түүнчлэн барилгын салбарт 15 мянга, уул уурхай болон боловсруулах салбарт тус бүр 11 мянган ажиллагч нэмэгдсэн нь өсөлтийг дэмжсэн байна. Харин худалдааны салбарын ажиллагчдын тоо өмнөх оны мөн үеэс 19 мянгаар, үйлчилгээ болон бусад салбарын ажиллагчдын тоо нийт 27 мянгаар буурсан байна.

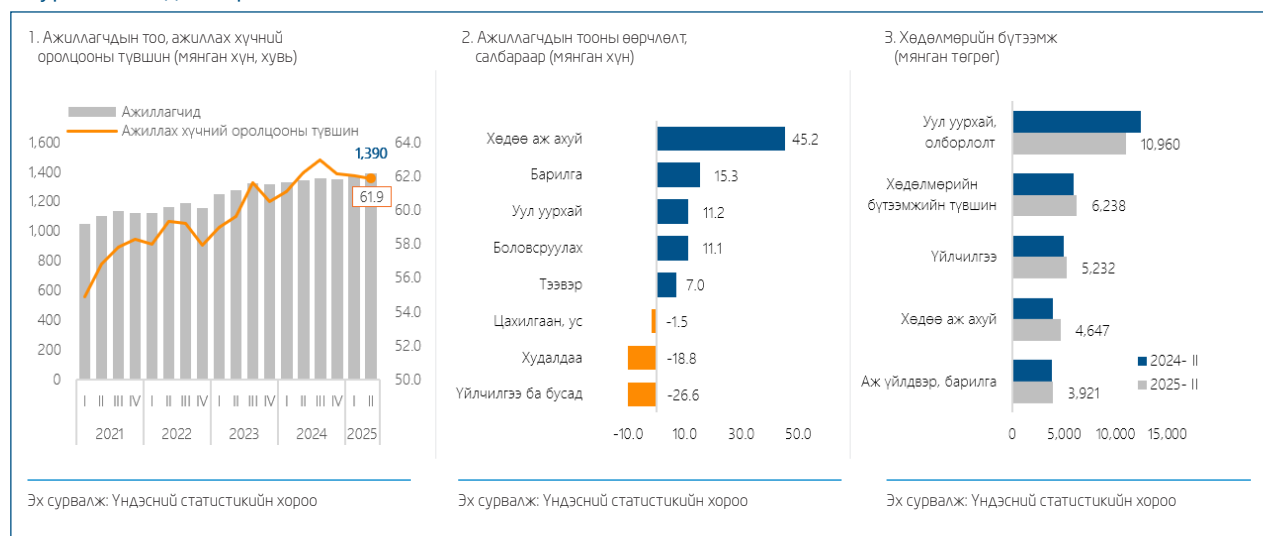
Байршлаар авч үзвэл, ажиллагчдын тоо Улаанбаатар хотод өмнөх оны мөн үеэс 24 мянгаар өсөж 642 мянга, хөдөөд 19 мянгаар нэмэгдэж 749 мянга болсон байна. Тодруулбал, ажиллагчдын тоо Төвийн бүсэд

12 мянга, Зүүн бүсэд 5 мянга, Баруун бүсэд 1 мянгаар тус тус өссөн ба Хангайн бүсэд 230 хүнээр нэмэгдсэн байна.

17. Ажилгүй иргэд буурснаар ажиллах хүчний өсөлт саарлаа. Ажиллах хүч өмнөх оны мөн үеэс 27 мянгаар буюу 2 хувиар өсөж 1 сая 456 мянгад хүрэв. Энэхүү өсөлтийн дийлэнх хэсгийг ажиллагчдын тооны өсөлт тайлбарлаж байгаа бол нөгөө талаас ажилгүй иргэд өмнөх оны мөн үеэс 16 мянган хүнээр буюу 20 хувиар буурч 66 мянга болсон нь ажиллах хүчний өсөлтийн хурдыг сааруулсан байна. Ажилгүй иргэдийн тоо буурснаар ажилгүйдлийн түвшин 4.5 хувь болж өмнөх оны мөн үеэс 1.2 нэгж хувиар буурсан байна. Ажиллах хүчний өсөлт ийнхүү саарснаар ажиллах хүчний оролцооны түвшин өмнөх оны мөн үеэс 0.3 нэгж хувиар буурч 61.9 хувь болжээ.

Харин хөдөлмөрийн нөөц буюу бүрэн бус хөдөлмөр эрхлэгчид, ажилгүй иргэд болон ажиллах сонирхолтой боловч тодорхой шалтгааны улмаас ажил хийгээгүй боломжит ажиллах хүчний нийлбэрийг хөдөлмөрлөх

Зураг 1.3. Хөдөлмөрийн зах зээл

⁶Улирлын нөлөөг арилгах гэдэг нь хугацаан цувааны өгөгдөл дэх улирлын тогтмол хэв шинжүүдийг арилгах статистикийн арга юм. Эдгээр хэв шинжүүд нь цаг агаарын өөрчлөлт, баяр ёслол, сургууль, цэцэрлэгийн хуваарь, хөдөө аж ахуйн цикл гэх мэт янз бүрийн хүчин зүйлсээс

шалтгаалж бий болдог. Энэхүү тогтмол хэлбэлзлийг арилгаснаар өгөгдөл дэх бодит чиг хандлага, мөчлөгийн хөдөлгөөнүүдийг ажиглахад хялбар болгодог бөгөөд өөр өөр хугацааны мэдээллийг хооронд нь харьцуулах боломжийг олгодог.

боломжтой нийт хүн амд эзлэх хувиар илэрхийлдэг хөдөлмөрийн дутуу ашиглалтын нийлмэл түвшин өмнөх оны мөн үеэс 1.8 нэгж хувиар буурч 6.2 хувьд хүрсэн байна. Энэхүү өөрчлөлт нь хөдөлмөрийн зах зээл дэх иргэдийн оролцоо нэмэгдэж, хөдөлмөр эрхлэлтийн түвшин сайжирч, хөдөлмөрийн нөөц илүү үр ашигтай ашиглагдаж байгааг харуулж байна.

18. Ажилгүй иргэдийн тоо буурсан ч ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам тэллээ. Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам өмнөх оны мөн үеэс 28 мянган хүнээр буюу 3 хувиар нэмэгдэж 897 мянгад хүрсэн байна. Шалтгаанаар харвал суралцдаг, тэтгэвэрт гарсан, өндөр настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй, жирэмсэн, хүүхэд асарсан шалтгаантай иргэдийн тоо өмнөх оны мөн үеэс 45.6 мянгаар нэмэгдсэн бол мэргэжил, дадлага туршлага байхгүй, тухайн жил сургууль төгссөн, ажиллах сонирхолгүй байсан, байгууллага татан буугдсан, ажил хайгаад олдохгүй байсан зэрэг шалтгаантай иргэдийн тоо өмнөх оны мөн үеэс 9 мянгаар буурсан үзүүлэлттэй байна.

Ажиллах хүчнээс гадуурх хүн амыг задлан харвал боломжит ажиллах хүч буюу хөдөлмөр эрхлэх сонирхолтой хэдий ч боломжгүй байсан иргэдийн тоо өмнөх оны мөн үеэс 4 мянгаар буюу 13 хувиар буурсан бол бусад ажиллах хүчнээс гадуурх хүн ам 32 мянгаар буюу 4 хувиар нэмэгдсэн үзүүлэлттэй байна.

19. Өндөр бүтээмжтэй салбаруудын дундаж цалингийн хэмжээ буурлаа. 2025 оны 2 дугаар улиралд дундаж цалин өмнөх оны мөн үеэс 263 мянган төгрөгөөр өсөж 2 сая 727 мянган төгрөг, голч цалин өмнөх оны мөн үеэс 329 мянган төгрөгөөр өсөж 2 сая 356 мянган төгрөгт хүрсэн байна. Харин бодит цалин 1 сая 916 мянган төгрөгт хүрч өмнөх оны мөн үеэс 149 мянган төгрөгөөр өслөө.

Салбараар авч үзвэл, худалдааны салбарын ажилчдын дундаж цалин хамгийн өндөр өсөлттэй буюу 192 мянган төгрөгөөр өсөж 2 сая 120 мянган төгрөгт хүрчээ. Түүнчлэн боловсруулах, хөдөө аж ахуйн салбарын дундаж цалингийн хэмжээ харгалзан 130 мянга, 104 мянган төгрөгөөр өсөж 2 сая 356 мянга, 2 сая 32 мянган төгрөгт хүрсэн байна. Харин хамгийн өндөр бүтээмжтэй уул уурхайн салбарын зарим түүхий олборлолт буурсны нөлөөгөөр салбарын өсөлт саарч улмаар дундаж цалингийн хэмжээ өмнөх оны мөн үеэс 519 мянган төгрөгөөр буюу 10 хувиар буурч 4 сая 583 мянган төгрөгт хүрсэн байна. Мөн цахилгаан, усны салбарын дундаж цалингийн хэмжээ 427 мянган төгрөгөөр буюу 12 хувиар буурч 3 сая 37 мянгад хүрсэн байна.

20. Бүтээмжийн улсын дундаж түвшин нэмэгдсэн ч хамгийн өндөр бүтээмжтэй уул уурхайн салбарын бүтээмжийн түвшин буурсан нь өсөлтийн хурдыг саарууллаа. Хөдөлмөрийн бүтээмжийн түвшин өмнөх оны мөн үеэс 302 мянган төгрөгөөр буюу 5.1 хувиар өсөж, 6 сая 238 мянган төгрөгт хүрлээ. Салбараар авч үзвэл, хөдөө аж ахуйн салбарын бүтээмжийн түвшин өмнөх оны мөн үеэс 745 мянгаар буюу 19 хувиар өссөн нь хамгийн өндөр өсөлттэй байв. Үйлчилгээний салбарын бүтээмжийн түвшин 368 мянган төгрөгөөр нэмэгдсэн нь улсын бүтээмжийн түвшний өсөлтийг мөн дэмжлээ. Харин уул уурхайн салбарын бүтээмж өмнөх оны мөн үеэс 1 сая 426 мянган төгрөгөөр буюу 11.5 хувиар буурч 10 сая 960 мянган төгрөг болсон нь бүтээмжийн өсөлтийн хурдыг саарууллаа.

21. Шинээр байгуулагдсан ААН-ийн тоо нэмэгдлээ. 2025 оны 2 дугаар улирлын байдлаар Бизнес регистрийн санд бүртгэлтэй нийт ААН-ийн тоо 270.8 мянгад хүрч өмнөх оны мөн үеэс 25.2 мянгаар буюу 10.3 хувиар нэмэгдлээ. Уг өсөлтийн 17.2 мянгыг үйл ажиллагаа эхлээгүй буюу шинээр байгуулагдсан ААН-үүд бүрдүүлсэн бол 8.6 мянгыг үйл ажиллагаа явуулж буй ААН-үүд бүрдүүллээ. Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбараар авч үзвэл уг 10.3 хувийн өсөлтийн 6.2 нэгж хувийг худалдаа болон үйлчилгээний салбар эзэлж буй бол 2.2 нэгж хувийг хөдөө аж ахуйн салбар эзэлж байна. Үлдсэн 1.9 нэгж хувийн өсөлтийг боловсруулах үйлдвэр, барилга болон тээврийн салбар агуулж байна (Зураг 1.4).

22. Худалдаа, үйлчилгээний салбарын ААН-ийн тоо хамгийн ихээр нэмэгдэв. Салбараар харвал, худалдаа, үйлчилгээний салбарт шинээр байгуулагдсан ААН 10.1 мянгаар, үйл ажиллагаа явуулж буй ААН 5.5 мянгаар нэмэгдсэн нь ААН-ийн тооны өсөлтийн гол хэсгийг бүрдүүлж байна. Тодруулбал, бөөний болон жижиглэн худалдаа эрхлэгч ААН-үүд 8.3 мянгаар, мэргэжлийн, шинжлэх ухааны салбарын ААН-үүд 1.4 мянгаар, төрийн удирдлага ба батлан хамгаалах үйл ажиллагаа эрхэлдэг ААН үүд 1.3 мянгаар, үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа эрхэлдэг ААН үүд 2 мянгаар нэмэгдсэн нь гол жинг эзэлж байна.

23. Шинэ хоршоо хөдөлгөөний нөлөөгөөр хөдөө аж ахуйн салбар дахь хоршоодын тоо нэмэгдэв. Засгийн газрын 2024 оны “Шинэ хоршоо хөдөлгөөн” өрнүүлэх тухай 166 дугаар тогтоолоор хоршооны гишүүн малчинд хөрөнгө оруулалтын хөнгөлөлттэй зээл олгохоор шийдвэрлэсэн. Үүнтэй холбоотойгоор 2025 оны 2 дугаар улирлын байдлаар хөдөө аж ахуйн салбарт бүртгэлтэй ААН тоо өмнөх оны мөн үеэс 42 хувиар нэмэгдсэн бөгөөд тухайн улирлын өмнөх

10 жилийн дундаж өсөлт болох 8.3 хувиас 5 дахин өндөр өсөлт юм.

Идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж байгаа ААН-ийн тоо уул уурхайн салбарт 24, тээврийн салбарт 462-р нэмэгдсэн бол шинээр байгуулагдсан ААН-ийн тоо уул уурхайн салбарт 128, тээврийн салбарт 885 ААН-ээр нэмэгджээ. Экспортын өсөлт удааширсантай холбоотойгоор уул уурхай, тээврийн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй ААН-ийн тооны өсөлт нь өмнөх онуудын дундаж өсөлтөд хүрэхгүй байна. Тодруулбал, уул уурхайн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй ААН-ийн тоо 2.0 хувиар нэмэгдсэн нь тухайн улирлын өмнөх 10 жилийн дундаж өсөлт болох 6.3 хувиас 4.3 нэгж хувиар бага байна. Мөн тээврийн салбарт үйл ажиллагаа явуулж буй ААН-ийн тоо 12.3 хувиар нэмэгдсэн нь тухайн улирлын өмнөх 10 жилийн дундаж өсөлт болох 17.1 хувиас 4.8 нэгж хувиар бага байна.

24. Худалдаа, үйлчилгээ эрхлэгч жижиг ААН-үүд нэмэгдлээ. Бизнес регистрийн санд бүртгэлтэй үйл ажиллагаа явуулж буй 111.7 мянган ААН-ийн 86.5 хувь буюу 96.7 мянган ААН 1-9 ажилтантай байна. 1-9 ажилтантай жижиг ААН өмнөх оны мөн үеэс 8.0 мянгаар нэмэгдсэнээс 5.3 мянга нь худалдаа, үйлчилгээний салбарт үйл ажиллагаа явуулж байна (1-9 ажилтантай ААН-ийн 75.7 хувь буюу 73.2 мянган ААН худалдаа, үйлчилгээ эрхэлж байна).

Харин 10-19 ажилтантай ААН 6.9 мянгад хүрч өмнөх оны мөн үеэс 559 ААН-ээр нэмэгдэхэд хөдөө аж ахуй, үйлчилгээ, боловсруулах салбарт үйл ажиллагаа эрхэлдэг ААН-үүд нэмэгдсэн нь нөлөөллөө. Мөн 20-49 ажилтантай 46 ААН, 50-иас дээш ажилтантай 15 ААН шинээр үйл ажиллагаа явуулж эхэлсний гол хэсгийг үйлчилгээний салбар бүрдүүллээ. (Хүснэгт 1).

25. ААН-ийн бодит борлуулалтын орлого буурлаа.

2025 оны 2 дугаар улирлын байдлаар ААН-ийн бодит борлуулалтын орлого өмнөх оны мөн үеэс 15.0 хувиар буурч 18.9 их наяд төгрөгт хүрлээ. Салбараар харвал үйлчилгээнээс бусад бүх салбарт ААН-ийн бодит борлуулалт буурчээ. Тухайлбал бөөний болон жижиглэн худалдааны салбарын борлуулалтын орлого 57 хувиар, уул уурхайн салбарын орлого 16 хувиар, барилгын салбарын борлуулалтын орлого 38 хувиар тус тус буурсан байна. Харин үйлчилгээний салбарын орлого 88 хувиар өссөн байна.

Хүснэгт 1.3 Үйл ажиллагаа явуулж буй аж ахуйн нэгжийн тооны өөрчлөлт, ажиллагчдын тоогоор

Ажилчдын тооны бүлэг	ААН тоо, мянга	Өөрчлөлт, хувь	Тайлбар
1-9	96.7	9.0%	ААН-ийн тооны өсөлтийн 1/3-ийг үйлчилгээ, 1/3-ийг худалдаа, 1.4 нэгж хувийг хөдөө аж ахуйн салбар бүрдүүлсэн.
10-19	6.9	8.8%	Өсөлтийн 2/3-ыг хөдөө аж ахуй, 1.2 нэгж хувийг үйлчилгээ, 1.0 нэгж хувийг боловсруулах салбар бүрдүүлсэн.
20-49	5.2	0.9%	ААН-ийн тоо 46 ААН-ээр нэмэгдсэнээс 54 ААН үйлчилгээ, 4 ААН ХАА, 2 ААН тээврийн салбарт байна. Харин худалдааны салбар 7 ААН, боловсруулах, барилгын салбарт тус тус 3 ААН, уул уурхайн салбарт 1 ААН-ээр буурсан байна.
50-аас дээш	2.9	0.5%	ААН-ийн тоо 15 ААН-ээр нэмэгдсэнээс 22 ААН үйлчилгээ, 3 ААН тээврийн салбарт байна. Харин худалдааны салбарт 7 ААН, барилга 2 ААН, ХАА 1 ААН-ээр буурсан байна.
Нийт	111.7	8.3%	

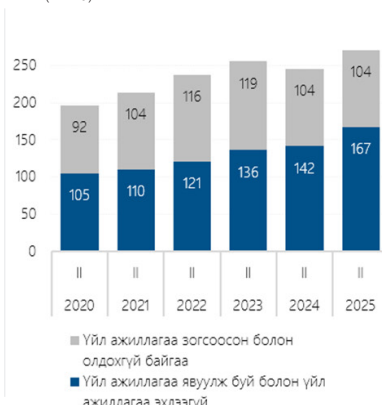
Сураг 1.4. Аж ахуйн нэгж

1. Үйл ажиллагаа явуулж буй болон үйл ажиллагаа эхлээгүй ААН-ийн тооны өөрчлөлт, салбараар (ААН-ийн тоо)

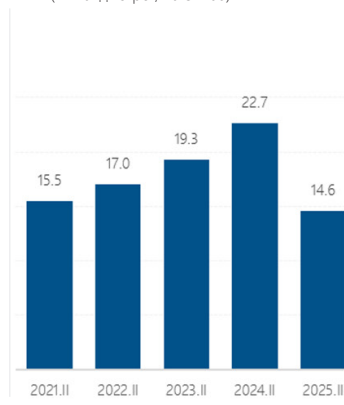
Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

2. Нийт бүртгэлтэй ААН-ийн тоо (мянга)

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

3. ААН-ийн бодит борлуулалт (их наяд төгрөг, 2015=100)

Эх сурвалж: Татварын ерөнхий газар

ШИГТГЭЭ 2. ХЭРЭГЛЭГЧИЙН ИТГЭЛИЙН ИНДЕКС

2025 ОНЫ 2 ДУГААРУЛИРАЛД ХЭРЭГЛЭГЧДИЙН ИРЭЭДҮЙН ХҮЛЭЭЛТ МУУДАЖ ХЭРЭГЛЭГЧИЙН ИТГЭЛИЙН ИНДЕКС 98.9-Д ХҮРСНЭЭР ӨМНӨХ ОНЫ МӨН ҮЕЭС 9.8 НЭГЖЭЭР БУУРЛАА.

Үндэсний судалгаа зөвлөгөөний төв (Эн-Ар-Си-Си ХХК) болон Монгол-Японы хүний нөөцийн хөгжлийн төвөөс тооцон гаргадаг Хэрэглэгчийн итгэлийн индекс (ХИИ)-ээр эдийн засгийн ерөнхий байдал болон өрхийн санхүүгийн байдлын талаар хэрэглэгчид хэр зэрэг өөдрөг бодолтой байгааг хэмждэг. Хэрэглэгчийн итгэлийн индекс нь Өнөөгийн байдлын индекс /бизнесийн нөхцөл, ажлын олдоц/, Ирээдүйн хүлээлтийн индекс /бизнесийн нөхцөл, ажлын олдоц, орлого/ гэсэн 2 дэд индекс /5 үзүүлэлтээс бүрдэх/-ээр тооцогдож байна. Ингэхдээ улс даяар санамсаргүй түүврийн аргаар хэрэглэгчдээс санал асуулга авч 0-200-ийн хооронд үнэлдэг бөгөөд индекс 200-д дөхөх тусам хэрэглэгчийн итгэл өндөр, 0-д дөхөх дусам хэрэглэгчийн итгэл сул, харин индекс 100-тай тэнцүү үед эдийн засаг хэвийн байна гэж үздэг.

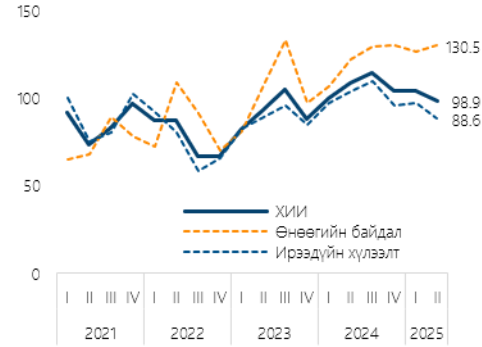
ХИИ 2025 оны 2 дугаар улиралд 98.9-д хүрэхэд иргэдийн ирээдүйн хүлээлт муудсан голчлон нөлөөллөө. Индексийн үнэлгээг бүрэлдэхүүн хэсгээр задалж Хүснэгт 2-т үзүүлэв.

Өнөөгийн байдлын индекс: Ажлын олдцын үнэлэмж сайжирч Өнөөгийн байдлын индекс өмнөх оны мөн үеэс 8.3 нэгжээр нэмэгдлээ. Өнөөгийн байдлын индекс нь иргэд эдийн засгийн одоогийн нөхцөл байдлыг бизнесийн нөхцөл болон ажлын олдоц хэр байгаагаар үнэлснээр хэмждэг. 2025 оны 2 дугаар улиралд Өнөөгийн байдлын индекс 130.5-д хүрч нэмэгдэхэд ажлын олдоц “сайн” болон “хэвийн” гэж үнэлсэн иргэд өмнөх оны мөн үеэс тус тус 5 нэгжээр нэмэгдсэн нь нөлөөллөө. Харин бизнесийн нөхцөлийг “сайн” гэж үнэлсэн иргэд 3 нэгжээр буурсан байна.

Ирээдүйн хүлээлтийн индекс: Хэрэглэгчдийн эдийн засгийн ирэх 6 сарын хүлээлт муудаж Ирээдүйн хүлээлтийн индекс өмнөх оны мөн үеэс 15.7 нэгжээр буурлаа. Ирээдүйн хүлээлтийн индекс нь эдийн засгийн ойрын ирээдүйн нөхцөлийг иргэд хэрхэн харж буйг бизнесийн нөхцөл, ажлын олдоц, орлогын хүлээлтийн үнэлгээгээр хэмждэг. 2025 оны 2 дугаар улиралд Ирээдүйн хүлээлтийн индекс 88.6-д хүрч буурахад ирэх 6 сард бизнесийн нөхцөл “сайн” болон “хэвийн” байна гэж үнэлсэн иргэд өмнөх оны мөн үеэс тус тус 4 нэгжээр буурсан нөлөөллөө. Түүнчлэн, хэрэгдэгчдийн ирэх 6 сарын ажлын олдоц болон орлогын хүлээлт мөн адил гутранги байна.

Тухайлбал ажлын олдоц “сайн” байна гэж үнэлсэн иргэд 8 нэгжээр буурч, “муу” гэж үнэлсэн иргэд 2 нэгжээр нэмэгджээ. Мөн орлого “сайн” байна гэж үнэлсэн хэрэглэгчид өмнөх оны мөн үеэс 4 нэгжээр буурч, харин орлого “хэвийн” болон “муу” байна гэсэн иргэд 2 болон 1 нэгжээр тус тус нэмэгджээ.

Зураг 1.5. Хэрэглэгчийн итгэлийн индекс, улирлаар (2018=100)

Эх сурвалж: Үндэсний судалгаа зөвлөгөөний төв (Эн-Ар-Си-Си ХХК)
Тайлбар: ХИИ болон түүний бүрэлдэхүүн индексүүдийг улирлын нөлөөгөөр засварлаж 2018 оны 4 дүгээр улирлын индексэй харьцуулж тооцсон байна.

Хүснэгт 1.4. Хэрэглэгчийн итгэлийн индексийн бүрэлдэхүүн

	2024.II	2025.II	Өөрчлөлт
ӨНӨӨГИЙН БАЙДАЛ ▲			
Бизнесийн нөхцөл			
Сайн	13	10	-3 ▼
Хэвийн	37	43	6 ▲
Муу	49	47	-2 ▼
Ажлын олдоц ▲			
Сайн	31	36	5 ▲
Хэвийн	29	34	5 ▲
Муу	37	29	-8 ▼
ИРЭЭДҮЙН ХҮЛЭЭЛТ ▼			
Бизнесийн нөхцөл ▼			
Сайн	19	15	-4 ▼
Хэвийн	60	56	-4 ▼
Муу	19	25	6 ▲
Ажлын олдоц ▼			
Сайн	31	23	-8 ▼
Хэвийн	49	55	6 ▲
Муу	17	19	2 ▲
Орлого ▼			
Сайн	27	23	-4 ▼
Хэвийн	55	57	2 ▲
Муу	17	18	1 ▲

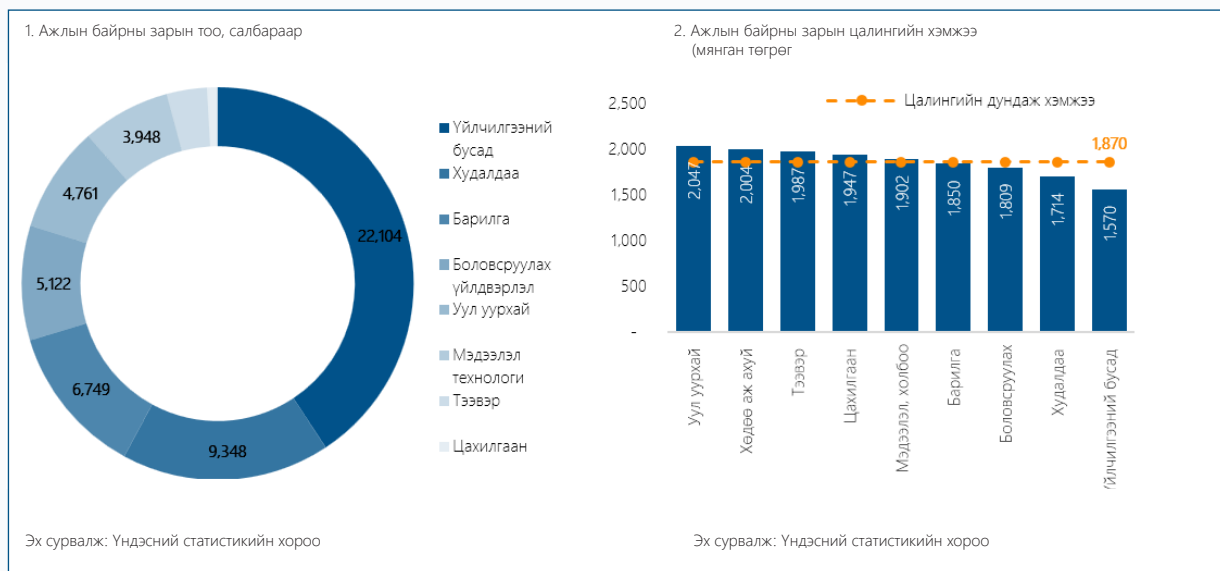
Эх сурвалж: Үндэсний судалгаа зөвлөгөөний төв (Эн-Ар-Си-Си ХХК)

ШИГТГЭЭ 3. ХӨДӨЛМӨРИЙН ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЭРЭЛТ - ЗАРЛАГДСАН АЖЛЫН БАЙР

2025 оны хоёрдугаар улиралд хөдөлмөрийн зах зээлийн зарим цахим хуудаст нийт 54.5 мянган ажлын байрны зар⁷ нийтлэгдсэн байна. Үүнээс дийлэнх буюу 34.8 мянга нь zangia.mn цахим хуудаст, 19.4 мянга нь unegui.mn цахим хуудаст, харин цахим хөдөлмөрийн бирж болох ejob.gov.mn порталд 300 ажлын байр нийтлэгдсэн байна.

Нийт ажлын байрны дундаж цалин 1.87 сая төгрөг байсан бөгөөд салбараар нь харвал уул уурхай болон хөдөө аж ахуйн салбарууд хамгийн өндөр дундаж цалинтай байв. Тодруулбал, уул уурхайн салбарын дундаж цалин 2.05 сая, хөдөө аж ахуйн салбарынх 2.0 сая төгрөг байна. Харин хамгийн олон ажлын байр зарлагдсан худалдаа, үйлчилгээний салбарын дундаж цалин харьцангуй бага буюу тус тус 1.71 сая болон 1.57 сая төгрөг байв.

Зураг 1.6. Хөдөлмөрийн зах зээлийн эрэлт

Zangia.mn цахим хуудаст нийт зарын 63 хувийг байршуулсан байх бөгөөд эдгээр ажлын байрны дундаж цалин 2,450 мянган төгрөг байв. Энэ нь улсын дундажтай харьцуулахад 580 мянган төгрөгөөр өндөр үзүүлэлт юм. Салбарын хувьд худалдаа, үйлчилгээний салбарт хамгийн олон буюу 18 мянган ажлын байр зарлагдсан бол уул уурхай, боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарт нийт 8 мянган ажлын байр нийтлэгдсэн байна. Мөн хөдөлмөр эрхлэлт сэргэж буй хөдөө аж ахуйн салбарт 137 ажлын байр байршуулжээ.

Түүнчлэн zangia.mn цахим хуудаст 6 болон 7 дугаар сард нийт 22 мянган ажлын байрны зар нийтлэгдсэн нь өмнөх оны мөн үеэс 12 хувиар өссөн үзүүлэлттэй байна. Энэхүү өсөлтийг салбараар задлан харвал худалдаа, барилга,

мэдээлэл, холбооны салбарын ажлын байрны зарын тоо нэмэгдэж, эрэлт нэмэгдсэн үзүүлэлттэй байгаа бол ажлын байрны зарын дийлэнх хэсгийг бүрдүүлж буй үйлчилгээний салбарын эрэлт буурсан үзүүлэлттэй байна.

Харин **unegui.mn** цахим хуудаст нийт 19.4 мянган ажлын байрны зар нийтлэгдсэн бөгөөд үүний ихэнх буюу 69 хувь нь худалдаа, үйлчилгээний салбарт хамаарч байна. Хөдөө аж ахуй болон цахилгааны салбарт ажлын байрны зар нийтлэгдээгүй бөгөөд нийтлэгдсэн ажлын байрны дундаж цалин 1,156 мянган төгрөг байгаа нь улсын дундажаас 714 мянган төгрөгөөр доогуур байна. Энэ нь уг цахим хуудаст цагийн болон түр ажлын байрны зар нэлээдгүй нийтлэгддэгтэй холбоотой гэж үзэж байна.

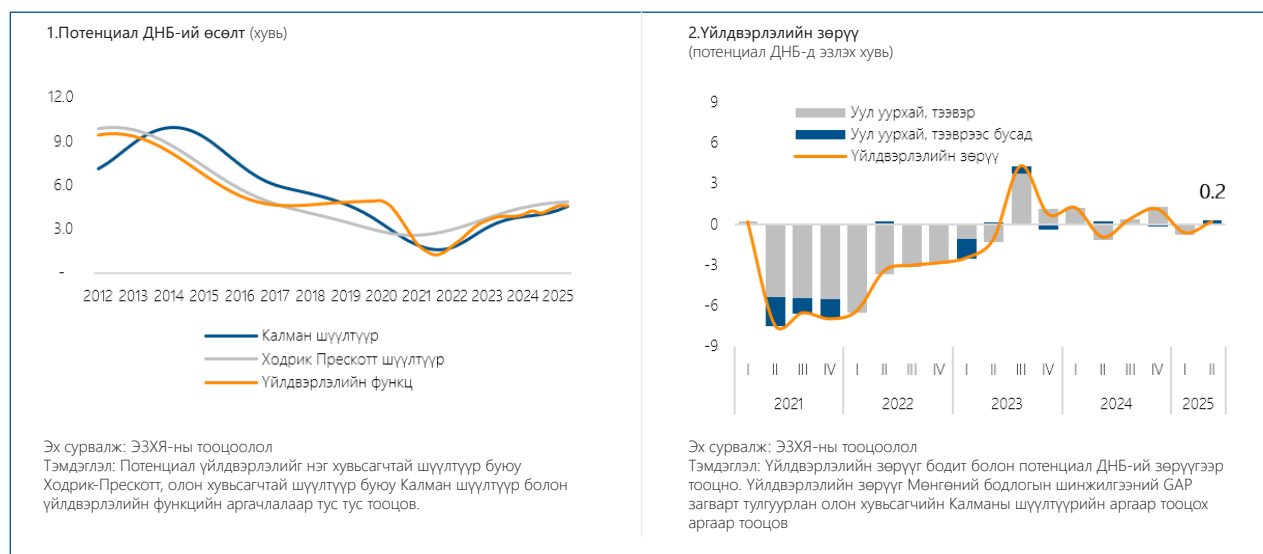
⁷ Энд ажлын байрны зарын тоог цахим хуудсуудад нийтлэгдсэн мэдээллээс тоолж гаргасан болно.

ЭДИЙН ЗАСГИЙН
МӨЧЛӨГ

26. Үндсэн хөрөнгийн хуримтлал өмнөх оны мөн үеэс 18.6 хувиар өсөж, потенциал үйлдвэрлэлийн өсөлт 5-6 орчим хувьд хүрлээ. Хаврын таатай цаг агаар биологийн өсөж үрждэг хөрөнгийн өсөлтийг дэмжиж, орон сууц, эмнэлэг, сургууль, цэцэрлэг зэрэг барилгын бүтээн байгуулалтын ажил эрчимжсэнээр үндсэн хөрөнгийн хуримтлал нэмэгдлээ. Мөн хөдөлмөрийн зах зээлийн идэвхжил хадгалагдаж, потенциал үйлдвэрлэлийн өсөлтийг дэмжсэн хэвээр байна.

27. Аж үйлдвэрийн салбар⁸ сэргэснээр нийт үйлдвэрлэл потенциал үйлдвэрлэлийн түвшний орчимд хүрлээ. Уул уурхай, олборлох үйл ажиллагаа, барилгын салбарын бүтээн байгуулалтын ажил 2025 оны 2 дугаар улиралд өмнөх улирлаас эрчимжсэнээр боловсруулах салбарын өсөлтийг дэмжиж, нийт үйлдвэрлэл потенциал түвшнээсээ 0.2 хувиар дээгүүр гарлаа.

Зураг 1.7. Үйлдвэрлэлийн зөрүү

⁸ Аж үйлдвэрийн салбарт уул уурхай, боловсруулах, цахилгаан, усан хангамжийн салбар орно.